

SROVNÁNÍ POJIŠTĚNÍ ZÁRUKY PRO PŘÍPAD ÚPADKU CESTOVNÍ KANCELÁŘE S PRÁVNÍ ÚPRAVOU POVINNÝCH POJIŠTĚNÍ ODPOVĚDNOSTI

PETR DOBIÁŠ

Abstract: Comparison of Insurance of the Guarantee for the Case of Insolvency of the Travel Agency with the Legal Regulation of the Compulsory Insurance of Liability

Insurance of the guarantee for the case of insolvency of the travel agency has been implemented into the Act No. 159/1999 Coll., on chosen conditions of conducting business and execution of chosen activities in the tourism, from the directive of the Council No. 90/314/EEC of 13 June 1990, on package travel, package holidays and package tours. The Act No. 159/1999 Coll., on chosen conditions of conducting business and execution of chosen activities in the tourism has been, with regard to ambiguousness which had arisen at its application in the legal praxis, amended by the Act No. 341/2015 Coll. Subject of the analysis within this chapter is the legal regulation of insurance of the guarantee for the case of decline of the travel agency in comparison to regulation of other types of compulsory insurances in the legal order of the Czech Republic.

Key words: compulsory insurance, policyholder, travel agency

Klíčová slova: povinné pojištění, pojistník, cestovní kancelář

DOI: 10.14712/23366478.2016.39

Pojištění záruky pro případ úpadku cestovní kanceláře patří mezi povinná pojištění ve smyslu § 2779 až § 2781 zák. č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku (dále jen „NOZ“). Povinné pojištění cestovních kanceláří se odlišuje od většiny ostatních povinných pojištění, která upravují zvláštní zákony tím, že se **nejedná o pojištění odpovědnosti**.¹ Z **pojištění odpovědnosti** má podle § 2861 NOZ pojištěný právo, aby za něho pojistitel v případě pojistné události **nahradil poškozenému škodu, popřípadě i jinou újmu**, v rozsahu a ve výši určené zákonem nebo smlouvou, vznikla-li povinnost k náhradě pojištěnému. Pojištění odpovědnosti bývá sjednáváno cestovními kancelářemi samostatně pro případ, že bude v rámci zájezdu způsobena zákazníkovi škoda či jiná újma jako pojištění dobrovolné.

¹ Druhou a třetí výjimku představuje pojištění nepřevedených jednotek podle zák. č. 72/1994 Sb., o vlastnictví bytů (zrušen zákonem č. 89/2012 Sb. a nahrazen zák. č. 311/2013 Sb. o převodu vlastnického práva k jednotkám a skupinovým rodinným domům některých bytových družstev a změně některých zákonů) a pojištění majetku a odpovědnosti podle zák. č. 13/1997 Sb., o pozemních komunikacích.

PRAMENY PRÁVNÍ ÚPRAVY

Mezi prameny právní úpravy povinného pojištění v České republice patří **zákony**, směrnice a nařízení EU a mezinárodní smlouvy.² Tím se odlišuje česká úprava např. od právní úpravy Rakouské republiky, kde existuje regulace některých povinných pojištění v rámci jednotlivých spolkových zemí (např. pojištění odpovědnosti za škodu způsobenou psem³).

Obecná úprava povinných pojištění se nachází v NOZ, kterou precizuje úprava ve zvláštních zákonech, které stanoví vedle povinnosti uzavřít pojištění i další podrobnosti týkající se pojistného krytí.

Povinnost uzavřít pojištění byla v několika případech implementována do právního řádu České republiky ze **směrnic EU**. Příkladem takové sekundární legislativy EU jsou čl. 7 směrnice Rady č. 90/314/EHS ze dne 13. června 1990 o souborných službách pro cesty, pobyty a zájezdy⁴ a čl. 3 směrnice Evropského parlamentu a Rady č. 2009/103/ES ze dne 16. září 2009 o pojištění občanskoprávní odpovědnosti z provozu motorových vozidel a kontrole povinnosti uzavřít pro případ takové odpovědnosti pojištění. S ohledem na nutnost unifikace právní úpravy povinného pojištění v oblasti letecké dopravy přijal evropský zákonodárce **nařízení** Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 785/2004 ze dne 21. dubna 2004 o požadavcích na pojištění u leteckých dopravců a provozovatelů letadel, které je přímo použitelné a bezprostředně závazné. Dalším příkladem přímo použitelného předpisu EU, který stanoví povinnost uzavření pojištění nebo poskytnutí finanční záruky je nařízení Evropského Parlamentu a Rady (ES) č. 1013/2006 ze dne 14. června 2006 o přepravě odpadů.

Mezinárodní smlouvy, kterými je Česká republika vázána, v některých případech přímo stanoví povinnost uzavřít povinné pojištění. Příkladem takových mezinárodních úmluv jsou Vídeňská úmluva o občanskoprávní odpovědnosti za jaderné škody z roku 1963, nebo Protokol o výsadách a imunitách Mezinárodního úřadu pro mořské dno

² V České republice sice existují prováděcí vyhlášky k zákonům stanovícím povinnost uzavřít povinné pojištění, ty však jen blíže specifikují rozsah a podmínky pojištění na základě zákonného zmocnění [§ 1a odst. 4 písm. c), § 18 odst. 2 písm. d), § 18a odst. 2 písm. c), § 21 odst. 2 písm. g), § 23 odst. 2 písm. g), § 31 vyhlášky Ministerstva dopravy a spojů č. 108/1997, kterou se provádí zákon č. 49/1997 Sb. o civilním letectví a o změně a doplnění zákona č. 455/1991 Sb. o živnostenském podnikání (živnostenský zákon) ve znění pozdějších předpisů; § 8 vyhlášky Ministerstva dopravy č. 223/1995 Sb., o způsobilosti plavidel k provozu na vnitrozemských vodních cestách; § 29a vyhlášky Ministerstva dopravy a spojů č. 278/2000 Sb., o námořním rejstříku a dokladech námořních plavidel; § 3 vyhlášky Ministerstva financí, kterou se provádí zákon č. 168/1999 Sb., o pojištění odpovědnosti za škodu způsobenou provozem vozidla a o změně některých souvisejících zákonů (zákon o pojištění odpovědnosti z provozu vozidla); § 4 vyhlášky Ministerstva dopravy č. 327/2011 Sb., o údajích poskytovaných v souvislosti s provozem lodě a ve zprávách a oznámeních o námořní nehodě nebo mimořádné události, o minimální výši sjednaného pojištění za škody z provozu lodě a o změně vyhlášky Ministerstva dopravy a spojů č. 278/2000 Sb., o námořním rejstříku a dokladech námořních plavidel].

³ Ust. § 4 zák. č. 4001 publikovaného dne 28. 1. 2010 v Zemské sbírce zákonů, dolnorakouského zákona o vlastních psů, § 3 zák. č. 147/2002 Zemské sbírky zákonů, hornorakouského zemského zákona o vlastních psů a § 5 zemského zákona č. 39/1987, vídeňského zákona o ochraně a vlastnictví psů.

⁴ Podle čl. 29 směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2015/2302 ze dne 25. listopadu 2015 o souborných cestovních službách a spojených cestovních službách, o změně nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 2006/2004 a směrnice Evropského parlamentu a Rady 2011/83/EU a o zrušení směrnice Rady 90/314/EHS se směrnice 90/314/EHS zrušuje s účinkem ode dne 1. července 2018.

z roku 1998. Podmínky uzavření povinného pojištění (stanoveného ve Vídeňské úmluvě o občanskoprávní odpovědnosti za jaderné škody z roku 1963) jsou v případě pojištění za škodu způsobenou jadernou událostí dále upřesněny v zák. č. 18/1997 Sb., atomovém zákoně.

DEFINICE POVINNÉHO POJIŠTĚNÍ

V právním řádu České republiky se **nenachází definice** pojmu povinného pojištění, proto musíme hledat definici v odborné literatuře. V. Příkryl definuje povinné smluvní pojištění⁵ následujícím způsobem: „Povinné smluvní pojištění vzniká stejně jako dobrovolné pojištění uzavřením pojistné smlouvy, avšak na rozdíl od něho je **zákonem uložená povinnost takovou smlouvu uzavřít**. Tato povinnost je zákonem stanovena **zejména** pro ty činnosti, které mohou být **zdrojem zvýšeného rizika**, s nímž je spojeno zvýšené riziko vzniku škody.“ Tato definice je příléhavá pro povinné pojištění odpovědnosti, ale není optimální pro vymezení pojištění záruky pro případ úpadku cestovní kanceláře. Za přesnější lze považovat definici autorů L. Bohmana a M. Wawerkové,⁶ která zní: „Uloží-li právní předpis určité osobě příslušející ke skupině subjektů **vykonávajících nějakou činnost, která je zdrojem nebezpečí pro okolí** (tzn. každému, kdo hodlá takovou činnost vykonávat), **popřípadě vlastníci určitý majetek** povinnost uzavřít pojistnou smlouvu, jde o tzv. povinné smluvní pojištění.“ Tato definice reflektuje výstižněji skutečnost, že povinné pojištění musejí zpravidla uzavřít osoby vyvíjející podnikatelskou činnost, mezi které patří i cestovní kanceláře. Není však optimální z toho hlediska, že podnikání v oblasti cestovního ruchu zjevně není zdrojem nebezpečí pro okolí. Uvedenou definici povinného pojištění akceptuje i recentní komentářová literatura.⁷

PRÁVNÍ ZÁKLAD POVINNÉHO POJIŠTĚNÍ

Podle ust. § 2779 NOZ platí, že **povinnost** uzavřít povinné pojištění může **stanovit pouze zákon**. **Orgány moci výkonné** mohou pouze ve výjimečných případech na základě a k provedení zákona stanovit prováděcím předpisem **výši pojistné částky**. Příkladem je § 57 odst. 2 zák. č. 185/2001 Sb., o odpadech a o změně některých dalších zákonů. Má-li Ministerstvo životního prostředí důvodné pochybnosti o tom, zda uzavřené pojištění je v souladu s čl. 6 nařízení č. 1013/2006 o přepravě odpadů dostatečné, určí druh pojištění a výši pojistné částky pro tento účel. Způsob a podmínky stanovení limitu pojistného plnění z odpovídajícího pojištění ve smyslu čl. 6 nařízení č. 1013/2006 o přepravě odpadů a podklady a doklady nezbytné pro stanovení její výše se vypočítají podle přílohy č. 11 k uvedenému zákonu. Zákon č. 159/1999 Sb., o některých podmín-

⁵ KARFÍKOVÁ, M. – PŘÍKRYL, V. a kol.: *Pojišťovací právo*. Praha, 2010, s. 285.

⁶ BOHMAN, L. – WAWERKOVÁ, M.: *Zákon o pojistné smlouvě – komentář*. Praha, 2009, s. 47.

⁷ Tato definice je také citována in ŠVESTKA, J. – DVOŘÁK, J. – FIALA, J. et al.: *Občanský zákoník, komentář*, VI. sv., § 2521–3081. Praha, 2014, s. 488 a n.

kách podnikání a výkonu některých činností v cestovním ruchu v § 8 odst. 2 stanoví, že „Cestovní kancelář a pojišťovna jsou v případě sjednání pojištění povinny sjednat toto pojištění v rozsahu § 6 tak, aby sjednaný limit pojistného plnění činil minimálně 30 % ročních plánovaných tržeb z prodeje zájezdů nebo v případě, že tyto tržby mají být nižší než tržby v předchozím roce, minimálně 30 % těchto tržeb v předchozím roce.“ Vzniká zde tedy situace, kdy **adekvátnost výše pojistné částky musí být odhadnuta a stanovena pojišťovnou (na základě informací a podkladů poskytnutých cestovní kanceláří)**, která je obchodní společností, tj. soukromoprávní právnickou osobou. Je to dáno tím, že nelze s jistotou předvídat vývoj cestovního ruchu a exaktně stanovit předpokládanou výši tržeb cestovní kanceláře. Tento nevyhovující stav má vyřešit novela zák. č. 159/1999 Sb. připravená Ministerstvem pro místní rozvoj.⁸ Novelizace § 8 zák. č. 159/1999 Sb. přináší podobně několik nových prvků:

1. Explicitně stanovená povinnost uspokojení všech **oprávněných nároků** má odstranit výkladové pochybnosti týkající se předchozí právní úpravy, ale lze považovat za nadbytečné právě použití slova „oprávněný“. Podle § 6 NOZ platí zásada, že nikdo nemůže mít prospěch ze svého protiprávního jednání a již proto pojišťovny nejsou povinny uspokojit neoprávněné nároky. Navíc v případě sporu bude o neoprávněnosti nároku rozhodovat zpravidla soud.
2. V § 8 odst. 5 uvedené novely se stanoví, že spoluúčast cestovní kanceláře nesmí jít k tíži zákazníka a plnění poskytuje zákazníkům v případě úpadku cestovní kanceláře vždy pojišťovna.

Nově měly být podle sněmovního tisku 276/0 do § 8 odst. 2 inkorporovány **minimální limity** pojistného plnění, jejichž výše by byla stanovena v závislosti na tom, zda cestovní kancelář organizuje, nabízí a prodává zájezdy zahrnující leteckou či námořní dopravu (limit pojistného plnění min. 4 000 000,- Kč), či nikoliv (limit pojistného plnění min. 1 000 000,- Kč). Vzhledem k pojistným plněním uvedeným v příloze č. 4 (Finanční ukazatele související s úpadky cestovních kanceláří) důvodové zprávy bylo možné považovat takové částky za adekvátní, byť v případě úpadku větších cestovních kanceláří mohou být nedostatečné (CK Tomi Tour – pojistné plnění 234 600 000,- Kč).

Cestovní kancelář a pojišťovna by podle původního znění sněmovního tisku 276/0 měly povinnost **smluvně zvýšit limit pojistného plnění, pokud by nepostačoval k uspokojení případných nároků zákazníka** podle § 6 odst. 1 zák. č. 159/1999 Sb. Pojišťovna by musela být velmi obezřetná, aby se vyhnula riziku placení pojistného plnění k uspokojení nároků všech zákazníků v celém rozsahu v případě, že by bylo prokázáno, že nenavrhl(a) zvýšení limitu pojistného plnění, ačkoliv si byla vědoma, že nezajišťuje zákonem stanovený rozsah pojistné ochrany.

V § 8 odst. 2 senátního tisku 127/1 se cestovní kanceláři a pojišťovně nově navrhovalo uložit, aby sjednaly limit pojistného plnění takovým způsobem, aby v případě

⁸ Jedná se o zák. č. 341/2015 Sb. Celý text § 8 odst. 2 zní: „(2) Cestovní kancelář a pojišťovna jsou v případě sjednání pojištění povinny sjednat toto pojištění v rozsahu § 6 tak, aby sjednaný limit pojistného plnění činil minimálně 30 % ročních plánovaných tržeb z prodeje zájezdů nebo v případě, že tyto tržby mají být nižší než tržby v předchozím roce, minimálně 30 % těchto tržeb v předchozím roce. Cestovní kancelář je povinna udržovat v průběhu trvání pojištění limit pojistného plnění v takové výši, aby v případě pojistné události byly uspokojeny veškeré nároky zákazníků podle § 6. Pojišťovna je povinna uspokojit nároky zákazníků vyplývající z § 6 až do výše sjednaného limitu pojistného plnění.“

úpadku cestovní kanceláře byly uspokojeny všechny nároky zákazníků uvedené v § 6 odst. 1 zák. č. 159/1999 Sb., což odpovídá nálezu Ústavního soudu ze dne 16. 7. 2015, sp. zn. III. ÚS 1996/13 (bod 45). Senát však vrátil návrh zákona sněmovně s pozměňovacími návrhy, které se týkaly pouze novelizace § 8 odst. 2. Pozměňovací návrhy byly reflektovány v zák. č. 341/2015 Sb. Cestovní kancelář je nově povinna udržovat v průběhu trvání pojištění limit pojistného plnění v takové výši, aby v případě pojistné události byly uspokojeny všechny nároky jejích zákazníků podle § 6.

Zvýšení limitu pojistného plnění pochopitelně povede i ke zvýšení pojistného placebného cestovní kanceláří. Dá se stěží předpokládat, že pojišťovny přistoupí na uzavření smlouvy s neomezeným limitem pojistného plnění, protože by musely se sjednáváním takových smluv souhlasit jejich zajišťovny. Proto byl shora uvedenou novelou do zák. č. 159/1999 Sb. zařazen nový § 8b, který cestovní kanceláři umožňuje na místo uzavření pojištění sjednat bankovní záruku, která zabezpečí zákazníkovi na vrub cestovní kanceláře nebo třetí osoby stejné plnění jako při pojištění pro případ úpadku podle § 6 odst. 1.

POJISTNÁ UDÁLOST A POJISTNÉ NEBEZPEČÍ

Vymezení pojistné události ve zvláštních zákonech je determinováno zpravidla tím, že povinná pojištění jsou většinou pojištěními odpovědnosti, která lze sjednat pouze jako **pojištění škodová**. Z toho logicky vyplývá, že se jedná o pojištění směřující k náhradě škody nebo jiné újmy, pokud vznikla povinnost k náhradě škody pojištěnému (§ 2861 odst. 3 NOZ). **Výjimkou** z tohoto pravidla jsou pojištění záruky pro případ úpadku cestovní kanceláře, pojištění **nepřevedené bytové jednotky**, na níž byl poskytnut bankovní úvěr a **pojištění majetku proti škodě způsobené výstavbou, provozem, nebo údržbou dálnice** či silnice I. třídy.

Ust. § 6 odst. 1 písm. a) až c) **zák. č. 159/1999 Sb. dostatečně přesně vymezuje pojistnou událost**, byť návrh novely tuto definici upřesňuje (rozšíření pojistného krytí i na cenu zaplacenou za poukaz na zájezd a vcelku nadbytečný odkaz na subsidiární aplikaci NOZ). **Nevhodný přístup** zvolil zákonodárce při definování pojistné události v zák. č. 449/2001 Sb., **o myslivosti**, podle kterého „Každý, kdo loví zvěř, musí být pojištěn pro případ odpovědnosti za škodu způsobenou při této činnosti ublížením na zdraví nebo usmrcením jiných osob s limitem pojistného plnění nejméně ve výši 20 000 000 Kč a za škodu na věci s limitem pojistného plnění nejméně ve výši 500 000 Kč na jednu pojistnou událost. Pojistné podmínky, které blíže upraví rozsah tohoto pojištění, nesmějí obsahovat vyluku, v důsledku které se pojištění **nevztahuje na případy neopatrného chování pojištěného**.“ Pojistná událost je v tomto zákoně sice definována poměrně precizně, ale věta týkající se pojistného nebezpečí v podobě neopatrného (rozuměj nedbalého) chování myslivce je nadbytečná, protože smyslem pojištění odpovědnosti je vždy poskytnutí pojistného plnění za pojištěného pro případ nedbalostního jednání.⁹

⁹ To vyplývá z textu § 2779 odst. 2 NOZ („Stanoví-li tak jiný zákon, vzniká pojistiteli povinnost uzavřít pojistnou smlouvu tak, aby mu povinnost poskytnout pojistné plnění vznikla i tehdy, byla-li škoda způsobena úmyslným jednáním pojistníka, pojištěného nebo jiné osoby“).

Pojistná událost však **není ve většině českých zákonů stanovících povinné pojištění definována vůbec, nebo je definována velmi obecně**. Zákony často jen v **obecné rovině** stanoví, že určitá osoba má povinnost uzavřít povinné pojištění s tím, že **rozsah pojištění musí být odvozen z okruhu aktivit pojistníka/pojištěného, které mohou vést ke vzniku škodné události**. Např. podle § 6 odst. 2 zák. č. 26/2000 Sb. o veřejných dražbách má dražebník do 30 dnů od vydání koncese uzavřít smlouvu o pojištění své odpovědnosti za škodu, která by mohla vzniknout v souvislosti s činností dražebníka. Podobným způsobem vymezují pojistnou událost i další zákony upravující činnost příslušníků svobodných povolání [např. § 146 odst. 2 zák. č. 183/2006 Sb., o územním plánování a stavebním řádu (stavební zákon): „Autorizovaný inspektor odpovídá za škodu způsobenou výkonem své činnosti. Před započítáním činnosti a po celou dobu jejího trvání musí mít uzavřeno pojištění z odpovědnosti za škodu. Na požádání osoby, se kterou uzavírá smlouvu podle odstavce 1, je povinen sdělit výši částky, na kterou je pojištěn.“ Nebo § 6 odst. 10 písm. a) zák. ČNR č. 523/1992 Sb., o daňovém poradenství a Komoře daňových poradců České republiky: „Daňový poradce je dále povinen před zahájením výkonu daňového poradenství uzavřít smlouvu o pojištění odpovědnosti za škodu, která by mohla vzniknout v souvislosti s výkonem daňového poradenství, a být takto pojištěn po celou dobu, po kterou vykonává daňové poradenství“].

Ust. § 9 odst. 2 písm. e) zák. ČNR č. 220/1991 Sb., o České lékařské komoře, České stomatologické komoře a České lékárnické komoře **neobsahuje specifikaci** pojistné události, protože „každý člen komory má povinnost v případech stanovených komorou uzavřít odpovědnostní pojištění“.

Zákon o obětech trestných činů a o změně některých zákonů (zákon o obětech trestných činů) v § 41 odst. 2 písm. e) ukládá povinnost přiložit k žádosti o akreditaci doklad o pojištění odpovědnosti za škodu způsobenou při poskytování služeb podle tohoto zákona. Činnostmi subjektů poskytujících pomoc obětem trestných činů jsou podle § 39 odst. 1 tohoto zákona: poskytování právních informací a restorativní programy.

POJISTNÉ PLNĚNÍ

V zákonech zakotvujících povinnost uzavřít povinné pojištění obvykle bývá uvedeno, **v jaké výši musí být minimálně sjednáno plnění z povinného pojištění**. Např. podle § 6 odst. 3 zák. č. 26/2000 Sb., o veřejných dražbách, výše pojistného plnění musí činit alespoň 35 000 000,- Kč. Dalším příkladem je zák. č. 168/1999 Sb., o pojištění odpovědnosti z provozu vozidla, který stanoví v § 3a odst. 2 písm. a) a b) (limity pojistného plnění) dva mechanismy pro poskytnutí pojistného plnění v závislosti na povaze uplatněného nároku (zranění, usmrcení, náhrada za péči poskytnutou z veřejného zdravotního pojištění, poškození, zničení, odcizení či ztráta věci a ušlý zisk). Na každého usmrceného či zraněného připadá pojistný limit 35 000 000,- Kč. V případě odpovědnosti za škodu a náhrady ušlého zisku se při překročení limitu pojistného plnění 35 000 000,- Kč dělí pojistné plnění mezi poškozené poměrně.

Výjimkou z uvedeného jsou:

1. zákony, které ukládají povinnost stanovit minimální výši pojistného plnění **profesní komoře**,
2. zákony, které ukládají příslušnému **ministerstvu** stanovit minimální výši pojistného plnění prováděcím předpisem,
3. zákony, které požadují, aby rozsah pojistného plnění byl úměrný možným škodám,
4. zákony, které **nestanoví minimální výši pojistného plnění vůbec**.

Do první skupiny zákonů patří ust. § 24a odst. 1 a 2 zák. č. 85/1996 Sb., o advokacii (minimální limit pojistného plnění z pojištění advokátů stanoví Česká advokátní komora stavovským předpisem).

Zák. č. 114/1995 Sb., o vnitrozemské plavbě náleží do druhé skupiny, protože rozsah a podmínky povinného pojištění se stanoví na základě § 19 odst. 3 tohoto zákona a § 8 odst. 2 vyhlášky Ministerstva dopravy o způsobilosti plavidel k provozu na vnitrozemských vodních cestách. Tato vyhláška činí minimální limit plnění závislý na maximálním výtlaku plavidla.

Ve třetí skupině se nachází ust. § 10 odst. 6 písm. f) zák. č. 406/2000 Sb., o hospodaření energií (energetický specialista oprávněný zpracovávat energetický audit a energetický posudek, musí být pojištěn pro případ odpovědnosti za škodu, která by mohla vzniknout v souvislosti s výkonem jeho činnosti, a to tak, aby rozsah pojistného plnění byl úměrný možným škodám, které lze reálně předpokládat), § 22 zák. č. 93/2009 Sb., o auditorech (Auditorská společnost a statutární auditor vykonávající auditorskou činnost vlastním jménem a na vlastní účet musejí být pojištěni pro případ odpovědnosti za škodu způsobenou v souvislosti s prováděním auditorské činnosti tak, aby výše pojistných částek byla úměrná možným škodám, které lze v rozumné míře předpokládat.), nebo § 45 odst. 2 písm. n) zák. č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách (poskytovatel je povinen uzavřít pojistnou smlouvu o pojištění své odpovědnosti za škodu způsobenou v souvislosti s poskytováním zdravotních služeb, a to v rozsahu, v jakém lze rozumně předpokládat, že by jej mohla taková odpovědnost postihnout; toto pojištění musí trvat po celou dobu poskytování zdravotních služeb). V pojistné praxi bývá sjednávána např. v případě auditorů výše limitu plnění v závislosti na výši příjmů, které jsou předmětem daně z příjmů, popř. předpokládaných příjmů v Kč. Spoluúčast bývá stanovena ve výši 10 % (s pevně stanoveným rozpětím minimální a maximální sazby spoluúčasti).

Zákon ČNR č. 360/1992 Sb., o výkonu povolání autorizovaných architektů a o výkonu povolání autorizovaných inženýrů a techniků činných ve výstavbě rozsah pojistného plnění vůbec nespecifikuje.

Maximální výše pojistného plnění není v zákonech stanovena a bývá proto sjednávána v pojistných smlouvách. **Výjimkou** z tohoto pravidla je zák. č. 18/1997 Sb., atomový zákon, který v § 35 stanoví maximální limity rozsahu odpovědnosti a tím i pojistného plnění, za jadernou škodu způsobenou každou jednotlivou jadernou událostí.

Zák. č. 159/1999 Sb. se do určité míry vymyká shora uvedenému rozdělení povinných pojištění, protože novela má petrifikovat eurokonformní výklad¹⁰ Ministerstva

¹⁰ Srov. čl. 7 směrnice 90/314/EHS a z recentní judikatury rozsudek Soudního dvora ze dne 16. 1. 2014 ve věci C430/13 *Ilona Baradics a další proti QBE Insurance (Europe) Ltd Magyarországi Fióktelepe a Magyar Állam*.

pro místní rozvoj a Ústavního soudu ČR,¹¹ a sice že pojišťovna je vždy povinna poskytnout plnění v rozsahu potřebném **k navrácení ceny všech zaplacených zájezdů (včetně event. repatriace)** a poukazů na zájezdy, bez ohledu na výši sjednaného limitu pojistného plnění, jehož minimální výše je stanovena na 30 % předpokládaného objemu tržeb z prodaných zájezdů, nebo stejný procentuální podíl tržeb zájezdů prodaných v minulém roce, mají-li být předpokládáné tržby nižší než v předchozím roce.¹²

INFORMAČNÍ POVINNOST

Zák. č. 159/1999 Sb. v novelizovaném znění ukládá v § 8a odst. 1 písm. b) cestovní kanceláři oznámit pojišťovně změnu pojistného rizika, což se jeví jako nadbytečné ustanovení, jelikož tuto povinnost obecně stanoví již § 2790 NOZ. Význam tohoto ustanovení může spočívat v tom, že úprava obsažená v § 8a odst. 1 je zjevně veřejnoprávní kogentní normou a za její nedodržení hrozí podle § 10b odst. 2 písm. c) ve spojení s § 10b odst. 5 písm. a) pokuta do 100 000,- Kč, protože nesplněním informační povinnosti by se cestovní kancelář dopustila správního deliktu. V případě § 2790 NOZ, by si strany mohly smluvně sjednat odchýlnou úpravu, byť se dá stěží předpokládat, že by pojišťovna přistoupila na vyloučení informační povinnosti pojistníka podle § 2790 odst. 2 NOZ. Praktické se zdá být uvedení příkladu, kdy má cestovní kancelář informační povinnost týkající se zvýšení tržeb z prodeje zájezdů.

Většina zákonů upravujících povinné pojištění **nestanoví informační povinnost pojistníka vůči veřejnosti**. Většinou bývá tato povinnost stanovena v souvislosti se zahájením a skončením činnosti, která je předmětem pojištění a to vůči příslušným orgánům veřejné moci, nebo profesním komorám. Zák. č. 159/1999 Sb. je v této oblasti výjimkou, když stanoví, že Ministerstvo pro místní rozvoj má podle § 8a odst. 2 **povinnost uveřejňovat pojistky cestovních kanceláří na svých internetových stránkách**. S ohledem na zájem na informovanosti zákazníků cestovních kanceláří, lze považovat zveřejňování údajů za přiměřené cíli, kterým je ochrana zákazníka pro případ úpadku cestovní kanceláře. Zákazník má mít možnost podle důvodové zprávy posoudit adekvátnost výše pojistné částky a plnění a vybrat si cestovní kancelář, kterou bude považovat i z hlediska pojištění za důvěryhodnou.

¹¹ Nález Ústavního soudu ze dne 16. 7. 2015, sp. zn. III. ÚS 1996/13 (bod 45).

¹² Otázku souladu vnitrostátní právní úpravy členského státu stanovící výši pojistného limitu a pojistné částky považují Schultke-Nölke a Meyer-Schwickerath za problematickou zejména s ohledem na rozsudek Soudního dvora ze dne 15. 6. 1999 ve věci C-140/97 *Walter Rechberger, Renate Greindl, Hermann Hofmeister a další proti Rakouské republice* (SCHULTKE-NÖLKE, H. – MEYER-SCHWICKERATH, L.: *Consumer Law Compendium, Comparative Analysis, B. Package Travel Directive 90/314*, s. 337, dostupné z: http://www.eu-consumer_study_part2b_en.pdf). Zpráva Komise ze dne 19. listopadu 1999 o implementaci směrnice 90/314/EHS o souborných službách pro cesty, pobyty a zájezdy do vnitrostátních právních předpisů členských států ES (*Report on the Implementation of Directive 90/314/EEC on Package Travel and Holiday Tours in the Domestic Legislation of EC Member States, SEC (1999) 1800 final*) hodnotí rakouskou právní úpravu stanovící minimální pojistnou částku jako vyhovující v kombinaci s povinnou účastí cestovních kanceláří ve společném pojistném fondu, který slouží k vyplacení pojistného plnění ve výši, kterou nekryje rozsah povinného pojištění. Tato zpráva následovala po vynesení rozsudku ve věci C-140/97 *Walter Rechberger, Renate Greindl, Hermann Hofmeister a další proti Rakouské republice*, který je v ní citován.

ÚMYSLNÉ ZPŮSOBENÍ ŠKODY

V § 2779 odst. 2 občanského zákoníku dochází k prolomení zásady,¹³ že pojistná událost je nahodilou událostí, a tudíž může nastat pouze v důsledku nedbalostního a nikoliv úmyslného jednání. Musíme si však uvědomit, že pojistitel musí sice sjednat pojistnou smlouvu tak, aby mu vznikla povinnost poskytnout pojistné plnění, i v případě úmyslně vzniklé škody stanoví-li tak zvláštní zákon, ale zároveň platí, že pojistitel má regresní nárok proti pojištěnému, který způsobil škodu úmyslně. Příkladem takové úpravy je § 10 odst. 1 písm. a) zák. č. 168/1999 Sb., o pojištění odpovědnosti z provozu vozidla, podle něhož „pojistitel má proti pojištěnému právo na náhradu toho, co za něho plnil, jestliže prokáže, že pojištěný způsobil škodu úmyslně“.¹⁴ Nově je povinnost pojistitele poskytnout pojistné plnění i v případě úmyslného způsobení škody zavedena novelou zákona č. 159/1999 Sb., konkrétně v § 6 odst. 4 písm. b), který stanoví, že smlouva o pojištění záruky pro případ úpadku cestovní kanceláře má být sjednána tak, aby právo na pojistné plnění vzniklo i v případě, že úpadek kanceláře byl způsoben úmyslně. Je zde zjevná snaha zákonodárce zajistit poskytnutí pojistného plnění zákazníkům cestovních kanceláří i v případě, že k úpadku cestovní kanceláře došlo v důsledku podvodného jednání pojištěného, pojistníka, nebo třetí osoby (např. zaměstnance cestovní kanceláře).

NAHRAZENÍ POVINNÉHO POJIŠTĚNÍ BANKOVNÍ ZÁRUKOU

V § 8b zák. č. 159/1999 Sb. se zavádí možnost nahrazení pojištění záruky pro případ úpadku cestovní kanceláře bankovní zárukou, která zabezpečí zákazníkovi plnění ve stejném rozsahu, který garantuje § 6 odst. 1 a 7 zák. č. 159/1999 Sb. Zároveň se klade na banku, která vystavila záruku, požadavek, aby:

- a) plnila stejné funkce, které jinak plní pojišťovna podle § 6 a 7,
- b) splňovala stejné předpoklady jako pojišťovna podle § 8 odst. 1,
- c) sjednala bankovní záruku ve stejném rozsahu jako pojišťovna podle § 8 odst. 1.

K novelizovanému znění § 8b je dále třeba uvést, že by jeho odst. 2 měl stanovit „přiměřenou“ aplikaci předmětných ustanovení zák. č. 159/1999 Sb., protože banka nemůže z povahy věci splňovat některé požadavky obsažené v paragrafech, na něž odkazuje § 8b odst. 2. Také je třeba zmínit, že banky budou nepochybně potřebovat kvalifikovaný aparát, se specializací (nebo aspoň školením) na povinné pojištění záruky. V § 8b odst. 2 zák. č. 159/1999 Sb. se navíc nachází vadný odkaz na § 9 odst. 2 písm. a), který stanoví povinnost předkládat pojistný certifikát cestovní kanceláři a nikoliv pojišťovně, a proto nelze analogicky ukládat bance povinnost předkládat zákazníkům před uzavřením cestovní smlouvy doklad o sjednání bankovní záruky.

¹³ Tato zásada je všeobecně uznávána, jako výjimku z tohoto pravidla lze uvést čl. 226 odst. 3 bulharského zákona o pojištění (zák. č. 103 ze dne 23. 12. 2005), který stanoví, že povinné pojištění musí krýt i škodu způsobenou úmyslně.

¹⁴ Předmětná úprava je implementací směrnice Evropského parlamentu a Rady 2009/103/EHS ze dne 16. září 2009 o pojištění občanskoprávní odpovědnosti z provozu motorových vozidel a kontrole povinnosti uzavřít pro případ takové odpovědnosti pojištění.

Pro srovnání lze uvést, že v českém právním řádu se možnost nahradit povinné pojištění bankovní zárukou či jinou formou zajištění objevuje poměrně vzácně. Z novější právní úpravy lze uvést § 16 odst. 1 zák. č. 85/2012 Sb., o ukládání oxidu uhličitého do přírodních horninových struktur a o změně některých zákonů, který na zabezpečení finančních rizik umožňuje použít kromě pojištění i vázaný bankovní účet, bankovní záruku či finanční zajištění.

Podle § 36 zák. 18/1997 Sb., atomového zákona je držitel povolení k provozu jaderného zařízení nebo k jakékoliv činnosti spojené s užíváním jaderného zařízení nebo držitel povolení k přepravě jaderných materiálů povinen sjednat pojištění své odpovědnosti za jadernou škodu s pojistitelem oprávněným podle zákona o pojišťovnictví, pokud není stanoveno jiné finanční zajištění pro případ odpovědnosti za jadernou škodu. Ministerstvo financí v dohodě s Úřadem a Ministerstvem průmyslu a obchodu stanoví formou rozhodnutí o výjimce v zájmu hospodárného vynakládání státních prostředků, u kterého držitele povolení se namísto pojištění vyžaduje jiné finanční zajištění pro případ odpovědnosti za jadernou škodu. Pojistná částka v případě jaderných zařízení pro energetické účely, skládků a úložišť vyhořelého jaderného paliva nesmí být nižší než 2 mld. Kč, v případech ostatních jaderných zařízení nižší než 300 mil. Kč. Atomový zákon tedy stanoví minimální pojistné částky, což je pochopitelné s ohledem na to, že se jedná o vysoce rizikovou činnost, v důsledku které může dojít ke vzniku rozsáhlých škod na zdraví, životě a majetku.

Provozovatel skládky je povinen podle § 48a zák. č. 185/2001 Sb., o odpadech před zahájením první fáze provozu skládky nebo její části:

- a) sjednat pojištění odpovědnosti za škodu na životním prostředí na zdraví a na věci způsobenou provozem skládky nebo její části v první fázi provozu skládky a za škodu vzniklou z důvodu ukončení provozu během první fáze provozu skládky, nebo
- b) uložit na zvláštní účet částku ve výši nákladů nutných na odstranění škod podle písmene a). Prostředky z tohoto účtu mohou být čerpány pouze na uvedený účel a se souhlasem příslušného krajského úřadu.
- c) zajistit náklady na odstranění škod podle písmene a) formou záruky vystavené právnickou osobou oprávněnou k poskytování záruk. Možné škody, jejich rozsah a výši stanoví v případě zajištění podle písm. b), nebo c) znalecký posudek k tomu oprávněné osoby.

V případě přeshraniční přepravy odpadů se vyžaduje v § 57 složení finanční záruky, nebo uzavření pojištění nejpozději k okamžiku zahájení přepravy.¹⁵ Zvláštností této právní úpravy je tedy nutnost vypracování znaleckého posudku v případě, že není sjednáno povinné pojištění.

V německé odborné literatuře je sporné, zda se aplikují ustanovení německého zákona o pojistné smlouvě upravující povinné pojištění v plném rozsahu v případě, že zákon dává provozovateli určité potenciálně nebezpečné činnosti na výběr, zda uzavře pojištění (např. pojištění odpovědnosti), nebo si sjedná jinou formu zajištění (např. bankovní záruku). V takovém případě tedy záleží na svobodné volbě provozovatele dané činnosti, zda uzavře pojištění, nebo si sjedná jinou formu zajištění. Jednotlivé zákony stanoví

¹⁵ Tato úprava vychází z Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 1013/2006 ze dne 14. června 2006 o přepravě odpadů.

povinné pojištění v německém právním řádu odkazují jen na některá ustanovení právní úpravy povinného pojištění v zákoně o pojistné smlouvě,¹⁶ z čehož někteří autoři dovozují,¹⁷ že se na tato pojištění nevztahuje regulace povinného pojištění obsažená v německém zákoně o pojistné smlouvě¹⁸ jako celek.

ZÁVĚR

Obecná právní úprava povinného pojištění se nachází v § 2779–2781 NOZ, na kterou navazuje právní úprava jednotlivých druhů pojištění (pojištění majetku a pojištění odpovědnosti) v NOZ. Specifické otázky (např. pojistná událost, pojistné nebezpečí a limity pojistného plnění) upravují v různé míře zvláštní zákony, mezi které patří zák. č. 159/1999 Sb.

Obecný charakter právní úpravy pojištění obsažené v občanském zákoníku může vést k problémům při řešení sporů ze smluvních pojistných poměrů vzniklých po datu 1. 1. 2014. Výklad právní úpravy by měl být proto prováděn tak aby **garantoval v plném rozsahu ochranu zákazníka cestovních kanceláří pro případ jejich úpadku** (zde vyjasnění přináší i § 8 odst. 5 novely – spoluúčast nesmí jít k tíži zákazníka).

Změny, které přinesl NOZ jsou spojeny s potřebou novelizace zvláštních zákonů stanovících povinné pojištění, s čímž počítá i novelizace zák. č. 159/1999 Sb. (např. aktualizace terminologie).

Kladně je třeba hodnotit **precizaci právní úpravy**, kterou přinesla novela mimo jiné ve vztahu k informační povinnosti pojistitele (vůči Ministerstvu pro místní rozvoj) a cestovní kanceláře (vůči Ministerstvu pro místní rozvoj i pojistiteli). Navrhovaná úprava je přesnější a jasně stanovuje a rozděluje tyto povinnosti, které jsou potřebné pro změny pojistné smlouvy a výkon státního dozoru.

JUDr. Petr Dobiáš, Ph.D.

Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta
dobias@prf.cuni.cz

¹⁶ Srov. § 94 odst. 2 německého zákona o nakládání s léčivými, § 9 odst. 2, § 12 zákona o elektronickém podpisu, § 2 odst. 1 zákona o znečištění ropnými látkami, § 20 odst. 1 č. 5 zákona o odpovědnosti za škodu způsobenou na životním prostředí a § 14 odst. 1 atomového zákona.

¹⁷ BRAND, O. In: LANGHEID – WANDT: *Münchener Kommentar zum VVG*. München, 2011, komentář k § 113 VVG, m. č. 9; HÜBSCH, M. In: HONSEL, H. (ed.): *Berliner Kommentar zum Versicherungsvertragsgesetz*. Berlin/Heidelberg, 1999, komentář k § 158b VVG, m. č. 2; HUBER, Ch. In: SCHWINTOWSKI – BRÖMMELMEYER: *Praxiskommentar zum Versicherungsvertragsrecht*. Münster, 2010, komentář k § 113 VVG, m. č. 5; SCHWARTZE In: LOOSCHELDERS – POHLMANN: *VVG – Kommentar*. Köln am Rhein, 2011, komentář k § 113 VVG, m. č. 5; RÜFFER – HALBACH – SCHIMIKOWSKI: *Versicherungsvertragsgesetz*. Baden Baden, 2015, komentář k § 113 VVG, m. č. 3; opačný názor zastávají BECKMANN, R. M. In: BRUCK – MÖLLER: *Versicherungsvertragsgesetz*, Berlin – Boston, 2013, § 113, m. č. 15, s. 420; RUBIN, D. In: *Allgemeines Gleichbehandlungsgesetz. Private Krankenversicherung und Gesundheitsreform. Schwachstellen der VVG-Reform: Beiträge zur 17. Wissenschaftstagung des Bundes der Versicherten und zum 1. Workshop „Junge Versicherungswissenschaft“*. Baden Baden, 2009, s. 285 a n.

¹⁸ Zákon o pojistné smlouvě ze dne 23. listopadu 2007 (Spolková sbírka zákonů I s. 2631), ve znění pozdějších předpisů.